

หญ้าแฝก ป่าเปียก ชองวน

นพ.อนุวัฒน์ ศุภชติกุล
สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล

ทีมงานของ พรพ.ได้มีโอกาสไปเรียนรู้จากห้องเรียนธรรมชาติที่ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยทราย จ.เพชรบุรี ห้วยที่เคยมีเนื้อทรายจำนวนมาก แต่เกือบจะกลายเป็นทะเลทราย เนื่องจากการเบียดเบียนธรรมชาติโดยไม่คิดถึงผลระยะยาว แต่ด้วยพระเนตรที่มองไกลของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ความสมบูรณ์ของธรรมชาติเริ่มกลับคืนมา อันสามารถวัดได้จากปริมาณเห็ดโคนที่ชาวบ้านมาเก็บไปขายได้ปีละหลายตัน

หญ้าแฝก

หญ้าแฝกเป็นหญ้าที่คนไทยรู้จักและใช้ประโยชน์มานานในการทำที่อยู่อาศัย คือเอาใบมามุงหลังคา แต่ไม่ได้ตระหนักในคุณค่าด้านอื่นๆ จนกระทั่งพระองค์ท่านได้ศึกษาคุณค่าของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์และบำรุงดิน ช่วยป้องกันการชะล้างของผิวดิน

ก่อนที่ทีมงานของ พรพ.จะได้ลงมือปลูกหญ้าแฝก ก็ได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของหญ้าแฝกมากมาย เช่น ในการขยายพันธุ์หญ้าแฝก เมื่อเลือกเอาต้นหญ้าแฝกมาได้แล้ว จะต้องดึงเอารากซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากออกให้หมด เพื่อกระตุ้นให้หญ้าแฝกงอกรากใหม่ หรือในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างของผิวดิน จะต้องปลูกให้ชิดกันพอสมควร ปลูกลดหลั่นกันลงมาอย่างน้อย 3 ชั้น ต้องเรียนรู้ว่าลักษณะของหญ้าแฝกกลุ่มกับหญ้าแฝกตอนแตกต่างกันอย่างไร เพื่อนำไปปลูกได้เหมาะสมกับพื้นที่และวัตถุประสงค์

หญ้าแฝกเปรียบเสมือนสิ่งที่มีคุณค่าที่ถูกละเลย มองกลับมาในการพัฒนาคุณภาพบริการสุขภาพ อะไรคือหญ้าแฝกที่เราละเลยไป เช่น ความสัมพันธ์ในหมู่ผู้ให้บริการ การเน้นที่การปฏิบัติมากกว่างานเอกสาร สิ่งเหล่านี้มีอยู่เดิม แต่เราละเลยแล้วไปให้ความสำคัญกับเรื่องอื่นมากเกินไปหรือเปล่า

การหยั่งรากให้ลึกเป็นสิ่งที่ต้องการในการพัฒนาคุณภาพ ทำให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน และเติบโต แต่เมื่อเราจะสร้างนวัตกรรม หรือต้องการปรับเปลี่ยนระบบ หรือต้องการขยายพื้นที่การพัฒนา รากที่ยังลึกเกินไปอาจจะกลายเป็นอุปสรรค และจำเป็นต้องดึงรากเหล่านั้นทิ้งไป เพื่อให้ปมรากใหม่ๆ มีโอกาสงอกออกมา เป็นรากที่เหมาะสมกว่า แข็งแรงกว่า ทำงานได้ดีกว่า ลองพิจารณาดูว่ามีรากอะไรที่รุงรังเกินไปและเราควรพิจารณาถึงทิ้งไปบ้าง เช่น การรายงานในระบบบริหารความเสี่ยง ระบบบันทึกทางการแพทย์ การทำแผน การทำ CPG ซึ่งขัดแย้งกับสิ่งที่ปฏิบัติจริง การเก็บข้อมูลที่ไม่เคยถูกใช้ประโยชน์

ถ้ามองว่าหญ้าแฝกเป็นตัวดักและกักเก็บตะกอนดินที่ไหลมากับน้ำ ก็ทำให้เรานึกถึงเครื่องมือคุณภาพที่ทำหน้าที่ดักจับความเสี่ยงและโอกาสพัฒนาต่างๆ หญ้าแฝกจะทำหน้าที่ได้ดีต้องปลูกให้ชิดกันในระยะที่เหมาะสม เครื่องมือคุณภาพก็ต้องคิดถึงการจัดจับที่มีรูโหว่น้อยที่สุด กิจกรรมทบทวน 12 กิจกรรมเป็นเหมือนการปลูกหญ้าแฝกเป็นชั้นๆ ช้อนกันอยู่ 12 ชั้นหลุดจากชั้นหนึ่งก็ยังไม่พบในอีกชั้นหนึ่ง ในแต่ละกิจกรรมทบทวนเองก็ต้องคำนึงถึงความครอบคลุมให้มาก การทบทวนเวชระเบียนอาจจะเป็นชั้นหญ้าแฝกที่มีประสิทธิผลที่สุด แต่จะดักจับได้ครบถ้วนก็ต้องใช้เกณฑ์คัดเลือกเวชระเบียนที่สามารถดึงเวชระเบียนที่มีโอกาสพบปัญหา มาทบทวนให้มากที่สุด สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยังไม่ค่อยเกิดในระบบของเรา เพราะเรามักจะเลือกทำให้ดีเพียงบางส่วน แต่ไม่เลือกให้ความสำคัญกับความครอบคลุม ด้วยเห็นว่าจะเป็นเรื่องยาก มีปริมาณงานมาก ก็จะเป็นเหมือนการปลูกหญ้าแฝกที่มีระยะห่างเกินไป ตะกอนดินก็รั่วไปเหมือนไม่ได้ถูกกัก

เครื่องมือพัฒนาคุณภาพชื่อเดียวกันก็อาจจะมีหลายพันธุ์เช่นเดียวกับหญ้าแฝก เช่น การทำ RCA อาจจะใช้กระบวนการคิดเชิงตรรกะไปจนถึงการสังเกตอย่างถี่ถ้วนและการเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ หากไม่รู้จักเลือกใช้ให้เหมาะกับแต่ละสถานการณ์ ก็จะได้ผลไม่เต็มที่

ป่าเปียก

จากป่าเสื่อมโทรมจนเป็นภูเขาหัวล้าน ทางโครงการสามารถปรับพื้นที่ให้มีต้นไม้เขียวชอุ่ม โดยอาศัยพระราชดำริในการจัดการระบบน้ำบนภูเขา ได้แก่การใช้วัสดุในพื้นที่สร้างเป็นฝายทดน้ำตามทางไหลของน้ำเป็นระยะ ช่วยชะลอการไหลของน้ำและสามารถเก็บกักน้ำไว้ได้ส่วนหนึ่ง ใช้พลังแสงอาทิตย์เพื่อสูบน้ำจากแหล่งน้ำที่เชิงเขา กลับขึ้นไปบนแอ่งเก็บน้ำบนยอดเขาเพื่อให้ น้ำไหลอาบผิวดินลงมาจากยอดเขา ปลูกป่าดั้งเดิมไว้ที่บริเวณยอดเขาและให้มีการแพร่กระจายขยายตัวตามธรรมชาติ

ปัจจัยสำคัญของการฟื้นฟูป่าคือการจัดการเรื่องน้ำ ทำให้มีน้ำเพียงพอกับการเติบโตของป่า โดยมีการหมุนเวียนใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีน้ำและมีการจัดการที่เหมาะสมแล้ว สิ่งอื่นๆ จะตามมาเอง

แล้วอะไรคือน้ำที่จะมาหล่อเลี้ยงการพัฒนาคุณภาพในโรงพยาบาลแห่งอกงาม คือการดูแลด้วยหัวใจ ด้วยความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ใช่หรือไม่ ลองคิดว่าถ้าทุกพื้นที่ในโรงพยาบาลล้วนทำงานด้วยหัวใจ จะเกิดอะไรขึ้น โรงพยาบาลน่าจะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยคุณภาพของงานคุณภาพบริการ และคุณภาพชีวิตของผู้รับบริการใช่หรือไม่ คำถามคือจะจัดการให้มีน้ำหล่อเลี้ยงอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องได้อย่างไร

ธงอวน

ที่ชายหาดปราณบุรี มีธงที่ชาวประมงใช้เป็นเครื่องบ่งบอกตำแหน่งที่วางอวนไว้ในทะเล ส่วนประกอบที่สำคัญของธงคือไม้ไผ่ซึ่งมีธงติดอยู่ที่ยอด เสียบเอาก่อนโคมไว้ตรงกลางลำไผ่ ตรงโคนไม่มีกระป๋องซึ่งเทปูนติดอยู่เป็นตัวถ่วงน้ำหนัก ที่กองอยู่ด้วยกันมีเชือกต่อกับสมอซึ่งเข้าใจว่าใช้ยึดอวนและธงกับพื้นทะเล

ส่วนประกอบสำคัญทั้งสามส่วนทำให้ธงอวนทำหน้าที่ของมัน โคมทำให้เสาธงลอยตัว กระป๋องปูนทำให้เสาธงตั้งตรง สมอทำให้เสาธงและอวนอยู่ตรงตำแหน่งที่ต้องการให้อยู่

การที่ธงอวนทำหน้าที่อยู่ท่ามกลางคลื่นลมในทะเล ทำให้นึกถึงผู้ประสานงานคุณภาพที่ต้องทำงานอยู่ท่ามกลางคลื่นลมในองค์กร ผู้ประสานงานคุณภาพต้องใช้บริบทเป็นสมอเพื่อเกาะติดกับเรื่องที่เป็นประเด็นและเป้าหมายสำคัญ ต้องใช้ Core Values & Concepts เป็นกระป๋องปูนเพื่อตั้งตัวให้ตรง สามารถยืนหยัดได้ไม่ว่าจะมีคลื่นลมแรงเพียงใด และใช้ศิลปะการเป็นโค้ชทำหน้าที่เป็นโคมเพื่อให้ตัวเองสามารถลอยตัวอยู่ได้ เป็นที่มองเห็นและยอมรับของคนทั่วไป

ปาหญ้ากับธงอวนก็ให้ข้อคิดเรื่องคุณภาพแก่เราได้ครับ